
Praktisch Jeugd(straf)recht

Mr. A. Bunthof
Mr. S. Polak

Eerste druk

Noordhoff Uitgevers

Praktisch Jugend(straf)recht

In de serie **Praktisch Recht** zijn inmiddels verschenen:

Praktisch Arbeidsrecht
Praktisch Bedrijfsrecht
Praktisch Bestuursprocesrecht
Praktisch Bestuursrecht
Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht
Praktisch Burgerlijk Procesrecht
Praktisch Fiscaalrecht
Praktisch Gemeenterecht
Praktisch Gezondheidsrecht
Praktisch Goederenrecht
Praktisch Jeugd(straf)recht
Praktisch Ondernemingsrecht
Praktisch Sociaalzekerheidsrecht
Praktisch Staatsrecht
Praktisch Straf(proces)recht
Praktisch Verbintenissenrecht

Praktisch Jeugd(straf)recht

Mr. A. Bunthof

Mr. S. Polak

Eerste druk

Noordhoff Uitgevers Groningen/Houten

Ontwerp omslag: GzK, Groningen/Amsterdam
Omslagillustratie: i Stock

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB Groningen,
e-mail: info@noordhoff.nl

0 1 2 3 4 5 / 15 14 13 12 11

© 2011 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veeelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich aanbevolen.

ISBN (ebook) 978 90 01 84832 3
ISBN 978 90 01 79431 6
NUR 820

Woord vooraf

Het boek *Praktisch Jeugd(straf)recht* is bedoeld voor studenten in het hoger onderwijs, beroepskrachten in de sociaal-agogische hulpverlening, het welzijnswerk en de jeugdzorg, (algemeen) maatschappelijke werkers, gedragswetenschappers, juristen, sociaal juridische dienstverleners, kortom allen die met de rechtspositie van en hulpverlening aan jeugdigen en hun ouders te maken krijgen. De pragmatische opzet van dit boek met zowel veel praktijkvoorbeelden als ethische kwesties, beoogt een zo breed mogelijke doelgroep te bereiken.

De hoofdstukken worden ingeleid met een praktijksituatie en de tekst wordt geïllustreerd met veel casuïstiek uit de beroepspraktijk. De vragen in de tekst en de oefenvragen per hoofdstuk bieden de lezer de gelegenheid een goed beeld te vormen van de problematiek en de juridische complexiteit binnen dit brede rechtsgebied. Achterin het boek vindt men de antwoorden. Omdat er veel visievraagstukken en ethische vraagstukken een rol spelen binnen het jeugd(straf)recht, wordt men uitgenodigd om mee te denken over stellingen die zijn geformuleerd per hoofdstuk.

Deze uitgave kan vooral in de hoofdfase van verschillende opleidingen worden gebruikt, maar is ook geschikt voor de propedeuse en kan als naslagwerk dienen voor personen die beroepsmatig met jeugdigen en hun ouders te maken krijgen. Enige kennis van het Nederlandse recht wordt verondersteld.

S. Polak

A. Bunthof

Inhoud

Inleiding en leeswijzer 11

1 Jeugd en recht 13

- 1.1 Positie jeugdigen in de samenleving 14
 - 1.2 Wetgeving en minderjarigheid 16
 - 1.3 Belang van jurisprudentie 25
 - 1.4 Bevoegdheid minderjarige 28
 - 1.5 Privacy 31
 - 1.6 Actuele ontwikkelingen 34
- Eindvragen 38**

2 Ouderschap en gezag 41

- 2.1 Jeugdigen in samenlevingsvormen 42
 - 2.2 Juridisch ouderschap 46
 - 2.3 Gezag en voogdij 57
 - 2.4 Pleegouders en pleegzorg 62
 - 2.5 Actuele ontwikkelingen 64
- Eindvragen 67**

3 Jeugdigen en ouders die scheiden 69

- 3.1 Scheiding van ouders 70
 - 3.2 Nevenvoorzieningen 80
 - 3.3 Actuele ontwikkelingen 88
- Eindvragen 92**

4 Gemeentelijk jeugdbeleid en jeugdzorg 93

- 4.1 Ketenbenadering in de jeugdzorg 94
 - 4.2 Gemeentelijk preventief jeugdbeleid 99
 - 4.3 Vrijwillige jeugdzorg 105
 - 4.4 Huiselijk geweld en kindermishandeling 110
 - 4.5 Actuele ontwikkelingen 119
- Eindvragen 123**

- 5 Jeugdbescherming 125**
 - 5.1 Kinderbeschermingsmaatregelen 126
 - 5.2 Ondertoezichtstelling 127
 - 5.3 Uithuisplaatsing 132
 - 5.4 Gezinsvoogdij 134
 - 5.5 Schriftelijke aanwijzing 138
 - 5.6 Bijzondere curator 140
 - 5.7 Gezagsbeëindigende of verderstrekkende maatregel 143
 - 5.8 Crisissituaties 146
 - 5.9 Actuele ontwikkelingen 149
 - Eindvragen 153**

- 6 Jeugdigen die strafbare feiten plegen 155**
 - 6.1 Aanpak jeugdcriminaliteit en de positie van ouders 156
 - 6.2 Strafbare gedragingen 163
 - 6.3 Strafuitsluitingsgronden 167
 - 6.4 Opsporing en vervolging 171
 - 6.5 Vrijheidsbenemende dwangmiddelen en beschermende bepalingen 177
 - 6.6 Afdoening door de politie en het OM 181
 - Eindvragen 186**

- 7 Onderzoek in jeugdstrafzaak 187**
 - 7.1 Jeugdstrafzaken 188
 - 7.2 Onderzoek ter terechtzitting 192
 - 7.3 Bewijsmiddelen en bewijsrecht 198
 - 7.4 Straffen en maatregelen 200
 - 7.5 Tenuitvoerlegging van jeugdstraffen en maatregelen 207
 - Eindvragen 214**

- 8 Gesloten jeugdzorg en jeugdreclassering 215**
 - 8.1 Civiele gesloten jeugdzorg 217
 - 8.2 Gesloten jeugdzorg (gτζ), WGBO en Bopz 221
 - 8.3 18+, gesloten jeugdzorg en EVRM 225
 - 8.4 Jeugdreclassering 227
 - 8.5 Actuele ontwikkelingen 234
 - Eindvragen 236**

- 9 Gerechtelijke procedures in het jeugdrecht 239**
 - 9.1 Soorten recht 240
 - 9.2 Bevoegdheden en rechterlijke organisatie 244
 - 9.3 Procedures 250
 - 9.4 Ter terechtzitting 255
 - 9.5 Invloed van het verdragsrecht 258
 - 9.6 Actuele ontwikkelingen 261
 - Eindvragen 265**

10	Rechtsbescherming	267
10.1	Waarom rechtsbescherming	269
10.2	Hoger beroep en cassatie	271
10.3	Bezwaar en beroep: rechtsbescherming bestuursrecht	274
10.4	Klagen in justitiële jeugdinrichtingen	277
10.5	Klagen in civiele jeugdzorg	278
10.6	Klagen in gesloten jeugdzorg	281
10.7	Cliëntenraad en vertrouwenspersoon	283
10.8	Actuele ontwikkelingen	284
	Eindvragen	288

Lijst van afkortingen 290

Antwoorden tussenvragen 293

Antwoorden eindvragen 299

Bronvermelding 306

Register 309

Inleiding en leeswijzer

In *Praktisch Jeugd(straf)recht* staat de wet- en regelgeving voor jeugdigen in onze samenleving centraal. Het jeugd(straf)recht is een rechtsgebied, waarin regelgeving op veel verschillende rechtsgebieden geordend is. Het gaat om regelgeving, gericht op de wettelijke positie van jeugdigen ten opzichte van hun ouders en de samenleving.

Als men beroepsmatig te maken krijgt met jeugdigen en met gezinnen met kinderen is er vaak sprake van ingewikkelde problematiek die tevens vraagt om beroepsmatig handelen op juridisch gebied. Een goede kennis van en inzicht in de wet- en regelgeving op het gebied van jeugd(straf)recht is in dit ruime werkgebied onontbeerlijk. Het gaat erom dat beroepskrachten de situatie van de jeugdige en ouders ook goed kunnen analyseren binnen de juridische context. Op basis van die context worden juridische en hulpvragen geformuleerd. Deze vragen worden vervolgens in een behandelplan of een plan van aanpak opgenomen op een wijze die past binnen de wettelijke regelgeving en de rechtspositie van jeugdigen en ouders. Het plan van aanpak wordt uitgevoerd, waarbij met regelmaat wordt samengewerkt met andere (overheids)instellingen of organisaties. Het is van belang dat binnen de (wettelijke) mogelijkheden van de juiste voorzieningen gebruik wordt gemaakt, dat de rechtspositie van de betrokken personen wordt gerespecteerd en dat rechtsbescherming en belangenbehartiging op de juiste wijze plaatsvinden. Kennis van en inzicht in de gerechtelijke procedures in dit rechtsgebied is een belangrijk onderdeel om jeugdigen en ouders goed te kunnen informeren en adviseren.

Praktisch jeugd(straf)recht heeft de volgende indeling. Het eerste hoofdstuk vormt een inleiding over de positie van de minderjarige in het recht. Daarna volgen twee hoofdstukken die de rechtspositie van ouders en jeugdigen in het gezin weergeven. Het gaat om het juridisch ouderschap, de gezagspositie van ouders in het gezin en kinderen in de verschillende samenlevingsvormen en in een scheidingssituatie. Vervolgens wordt in twee hoofdstukken het integraal jeugdbeleid binnen gemeenten en de jeugdzorg en expliciet de regelgeving op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling behandeld. Hoofdstuk 5 behandelt de wet- en regelgeving op het gebied van de jeugdbescherming. Daarna volgen twee hoofdstukken over het jeugdstrafrecht met een hoofdstuk hierna over de vrijheidsontneming in het burgerlijk recht binnen de gesloten jeugdzorg en in het kader van de Wet Bopz. Dit hoofdstuk schetst tevens de werkwijze en de positie van de jeugdreclassering. De laatste twee hoofdstukken beschrijven de gerechtelijke procedures en de wijze van rechtsbescherming van zowel de jeugdigen zelf als die van hun ouders.

1

Jeugd en recht

- 1.1** Positie jeugdigen in de samenleving
- 1.2** Wetgeving en minderjarigheid
- 1.3** Belang van jurisprudentie
- 1.4** Bevoegdheid minderjarige
- 1.5** Privacy
- 1.6** Actuele ontwikkelingen

Openingscasus

Anton is 14 jaar en zit op het vwo. Hij is behoorlijk fors voor zijn leeftijd; eigenlijk lijdt hij aan obesitas en dat ontgaat zijn medeleerlingen niet. Regelmatig pesten zij hem en Anton voelt zich daar doodongelukkig onder. Hij gaat met tegenzin naar school en vreest iedere dag de confrontatie met de andere kinderen. Het pesten vindt niet duidelijk zichtbaar plaats en gebeurt onder meer aan de rand van het schoolplein. Anton wordt daarnaast ook fysiek aangepakt, wordt bespuugd en zijn fiets wordt herhaaldelijk vernield. Dit gebeurt maandenlang elke dag door een groepje leerlingen uit de klas die denigrerende opmerkingen naar zijn hoofd gooien. De ouders van Anton hebben een gesprek aangevraagd met de mentor van Anton en hun beklag gedaan over het gedrag van de medeleerlingen. De mentor zegt toe extra op te letten en het schoolhoofd op de hoogte te stellen. Maar de pesterijen gaan door. Op een gegeven moment wordt het Anton te veel en hij mept terug, letterlijk en figuurlijk. Er ontstaat een fikse vechtpartij. Een van de jeugdige pestkoppen breekt zijn arm en Anton komt met een hevig bloedende neus uit de strijd. Zijn jas zit onder het bloed en is op diverse plaatsen gescheurd. De ouders van Anton zijn diep geschokt, stellen de school aansprakelijk voor de materiële schade en voor het leed dat hun zoon is aangedaan (de zogenoemde immateriële schade) en zijn van plan Anton voorlopig thuis te houden. Zij zijn natuurlijk ook met Anton naar de huisarts gegaan. Die heeft een gebro-

ken neus geconstateerd. Dat kan vervelende gevolgen hebben en dus verwijst hij Anton naar de KNO-arts. Anton is verdrietig en kijkt uit naar een periode waarin hij niet naar school hoeft en de boosdoeners niet hoeft tegen te komen op het schoolplein.

Dit eerste hoofdstuk gaat in op de plaats die jeugdigen innemen in onze maatschappij. De lezer begint hiermee thuis te raken in de wereld van de jeugdige. Er wordt zeker geen volledigheid beoogd van zaken die rondom jeugdigen spelen, maar in dit hoofdstuk wordt een aantal belangrijke punten onder de aandacht van de student gebracht.

Paragraaf 1.1 behandelt het onderscheid tussen minderjarigheid en meerderjarigheid en het begrip rechtshandeling. In paragraaf 1.2 komt wetgeving in relatie tot minderjarigheid aan de orde. Gekeken wordt naar de Wet op de jeugdzorg in samenhang met justitiële jeugdzorg en naar de definitie van kindermishandeling. Leeftijdsgrenzen worden aangegeven voor het zelfstandig kiezen voor een medische behandeling. Ook komt een kindbeschermingsmaatregel aan de orde, in situaties waarin de kinderrechter toestemming geeft voor een noodzakelijke medische behandeling, indien de ouders deze weigeren voor hun kind. Daarnaast worden leeftijdsgrenzen in de Leerplichtwet en in arbeidswetgeving besproken. Paragraaf 1.2 wordt afgesloten met een overzicht van internationale jeugdrechtsregels. In paragraaf 1.3 staat het belang van uitspraken van rechters, waarbij het uitgangspunt bij rechterlijke beslissingen van de Wet op de jeugdzorg als leidraad wordt aangehouden, namelijk het belang van het kind. Naast een aantal nationale voorbeelden van uitspraken, komen ook internationale uitspraken aan de orde. Paragraaf 1.4 gaat over een aantal bevoegdheden die een jeugdige heeft en wanneer hij of zij handelingsbekwaam kan worden geacht. Te denken valt aan het zelfstandig aangaan van een medische behandelingsovereenkomst en de mogelijkheid voor een jeugdige om zelfstandig jeugdzorg aan te vragen. Paragraaf 1.4 sluit af met leeftijden in relatie tot aansprakelijkheid van wettelijk vertegenwoordigers voor het handelen van hun kinderen. De uitgangspunten van privacy worden behandeld in paragraaf 1.5 met in het verlengde daarvan de geheimhoudingsplicht. Ook komt de Meldcode van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Geneeskunst (KNMG) aan de orde. In paragraaf 1.6 wordt recente wetgeving voor jonggehandicapten besproken. De student leest daarnaast in deze paragraaf over het wetsvoorstel om de aansprakelijkheid van ouders voor hun kinderen langer te laten duren.

1.1 Positie jeugdigen in de samenleving

In deze paragraaf wordt gekeken naar de plaats die jeugdigen in de maatschappij innemen. Eerst worden in subparagraaf 1.1.1 de begrippen jeugdige en minderjarige gedefinieerd. Daarna komen in subparagraaf 1.1.2 de rechten en plichten van minderjarigen aan de orde.

1.1.1 Jeugdige en minderjarige

Jeugdige

In de Wet op de jeugdzorg (Wjz) staat in art. 1 sub b de volgende beschrijving van het begrip jeugdige samengevat: een jeugdige is een in Nederland verblijvend persoon die de meerderjarigheidsleeftijd nog niet heeft bereikt ofwel al meerderjarig is, maar nog geen 23 jaar is.

Grens 23 jaar

Die grens van 23 jaar is vooral van belang voor continuering van noodzakelijke jeugdzorg, 'die was aangevangen of waarvan de aanvraag [...] was ingediend vóór het bereiken van de meerderjarigheidsleeftijd', aldus art. 1 sub b 3° Wjz. Zo is te zien, dat het begrip jeugdige rekbaar is en dat het afhangt van de situatie of je nu wel of niet met een jeugdige volgens de Wjz te maken hebt. Daarbij is het ook van belang dat wordt gekeken naar de definitie van minderjarigheid.

Minderjarig

Tot het achttiende levensjaar is iemand in beginsel minderjarig. Nog even kijkend naar de definitie van jeugdige in de Wjz, betekent dat, dat na het bereiken van de meerderjarigheid feitelijk geen gedwongen zorg meer kan plaatsvinden.

1.1.2 Rechten en plichten van minderjarigen

Rechtshandeling Rechtsgevolg

Daarnaast hebben minderjarigen in onze samenleving ook andere rechten en plichten dan volwassenen. Ze hebben bijvoorbeeld toestemming van hun ouders nodig om rechtshandelingen te kunnen verrichten, zoals het kopen van spullen, het huren van een kamer en het afsluiten van een lening. Onder een rechtshandeling wordt verstaan die activiteiten die mensen verrichten met het doel een bepaald rechtsgevolg teweeg te brengen. Dat betekent dat, wanneer je bijvoorbeeld een laptop koopt, de winkelier deze ook daadwerkelijk aan jou levert. Anders gezegd: de rechtshandeling is het kopen van de laptop en het rechtsgevolg is, dat degene die voor de laptop betaald heeft, daardoor ook bezitter en eigenaar wordt van de laptop.

Toch is het niet praktisch als minderjarigen voor het kopen van een bioscoopkaartje toestemming aan hun ouders moeten vragen. Daarom heeft de wetgever besloten dat de samenleving ervan uit mag gaan dat een minderjarige toestemming heeft gekregen van zijn ouders als hij iets doet wat bij zijn leeftijd past. Een 14-jarige kan zelfstandig een dvd'tje huren en een 17-jarige kan een mp3-speler aanschaffen. Naarmate minderjarigen dichter in de buurt van de achttien komen, zullen hun rechten en plichten steeds meer op die van meerderjarigen gaan lijken. Er zijn zelfs rechtsgebieden waar je als 16- of 17-jarige net zo wordt behandeld als een meerderjarige. Op dat onderwerp wordt in paragraaf 1.4 nader ingegaan.

Tussenvraag 1.1

Wat wordt verstaan onder een rechtshandeling en wat is rechtsgevolg?

1.2 Wetgeving en minderjarigheid

Jurisdicties

Er bestaat niet één aparte jeugdwet. Rechten en plichten van jeugdigen zijn terug te vinden in diverse wetten. Jeugdrecht beslaat geen eigen rechtsgebied maar bestaat uit een aantal onderdelen uit verschillende jurisdicties die betrekking hebben op de positie van jeugdigen. In het strafrecht staan veel onderdelen over jeugdrecht (zie hoofdstukken 6 en 7), evenals in het burgerlijk recht (zie hoofdstuk 9) en in het bestuursrecht (zie ook hoofdstuk 10). Als uitgangspunt staat in subparagraaf 1.2.1 de Wjz. Met name de Wjz is heel belangrijk, omdat velerlei soorten zorg en hulpverlening, zowel vrijwillig als gedwongen, in deze wet staan. Ook de samenhang met de justitiële wetgeving en de jeugdbescherming komt hierin naar voren. Heel belangrijk is de definitie van kindermishandeling, die in de Wjz staat. Werkers in jeugdzorg en jeugdhulpverlening krijgen vroeg of laat te maken met (meldingen van) kindermishandeling. In subparagraaf 1.2.2 komen regels die in het Burgerlijk Wetboek staan met betrekking tot minderjarigen aan de orde. Daaronder valt de Wet inzake de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO), die in subparagraaf 1.2.3 wordt behandeld. Een korte kennismaking met de strafrechtelijke wetten staat in subparagraaf 1.2.4. Subparagrafen 1.2.5 tot en met 1.2.8 behandelen aspecten uit het bestuursrecht. Voor het jeugdrecht zijn de Leerplichtwet, de Algemene nabestaandenwet (Anw), de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong) en de Wet investeren in jongeren (WIJ) van belang. Ook is verdragsrecht van belang voor het jeugdrecht. Daarom zijn tot slot in subparagraaf 1.2.9 de kinderrechtbeginselen opgenomen uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) in relatie tot jeugdzorg, kindermishandeling, jeugdstrafrecht en uitbuiting.

1.2.1 Wet op de jeugdzorg

Wjz

In subparagraaf 1.1.1 stond al de definitie van de jeugdige volgens art. 1 van de Wet op de jeugdzorg (Wjz). De Wjz bestaat sinds april 2004 en bevat regels voor jeugdzorg. In hoofdstuk 4 wordt hierop nader ingegaan en ook diverse instanties die betrokken zijn bij de jeugdzorg worden belicht.

Jeugdzorg

De Wjz regelt allereerst de toegang tot alle jeugdzorg waarop aanspraak gemaakt kan worden binnen hetzelfde wettelijk kader. Verder worden in deze wet onder meer regels gegeven voor de aansturing van jeugdzorg, de kwaliteit en het toezicht daarop. De Wjz is vernieuwend geweest in de introductie van het recht oftewel de aanspraak op jeugdzorg, de versterking van de positie van de cliënt en de integratie van vrijwillige jeugdhulpverlening met de justitiële jeugdbescherming en jeugdreclassering binnen één Bureau Jeugdzorg (BJZ). De Wjz definieert jeugdzorg als 'ondersteuning van en hulp aan jeugdigen, hun ouders, stiefouders of anderen, die een jeugdige als behorende tot hun gezin verzorgen en opvoeden, bij opgroei- of opvoedingsproblemen of dreigende zodanige problemen', aldus art. 1 sub c Wjz.

**Jeugd-
bescherming**

De Wjz kan niet los worden gezien van de wettelijke regels inzake de jeugdbescherming. Er is een duidelijke samenhang met het Burgerlijk Wetboek (BW) en de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (BJJ) waar het regelgeving, voorschriften en verwijzingen betreft.

Met ingang van 1 januari 2008 is een apart hoofdstuk opgenomen in de Wjz over gesloten plaatsingen die niet in het strafrechtelijk kader worden uitgevoerd. Deze nieuwe regelgeving heeft geleid tot een opdeling van de bestaande justitiële jeugdinrichtingen in inrichtingen voor strafrechtelijk geplaatste jongeren en inrichtingen voor civielrechtelijk geplaatste jongeren. De strafrechtelijk gesloten inrichtingen komen in hoofdstuk 7 aan bod. In hoofdstuk 8 wordt de civiele gesloten jeugdzorg behandeld.

**Kinder-
mishandeling**

De Wjz geeft een brede omschrijving van kindermishandeling in art. 1 sub p. Volgens dit artikellid verstaat men onder kindermishandeling:

'elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel'.

Sociale ouders

Men ziet dat de groep personen die zich schuldig kan maken aan kindermishandeling heel breed is. In de eerste plaats gaat het om de biologische en/of juridische ouders en/of sociale ouders. Met dit laatste begrip worden opvoeders in de zin van stiefouders of pleegouders bedoeld. Daarnaast vallen ook personen die uit hoofde van hun *beroep* in relatie tot het kind staan onder de omschrijving, zoals groepsleiders, werkers in de kinderopvang, onderwijzend personeel en ook de oppas. Er is immers steeds sprake van een afhankelijkheidsrelatie, waardoor van kindermishandeling dus ook sprake kan zijn ingeval een feitelijke verzorgingssituatie niet aan de orde is. Daarnaast is expliciet ook het element 'onvrijheid' opgenomen, omdat een daadwerkelijke afhankelijkheid niet alle situaties omvat waarin kinderen zich kunnen bevinden. Ook burens en ooms kunnen daarmee als mogelijke plegers van kindermishandeling in de zin van deze wet worden aangeduid.

**Afhankelijk-
heidsrelatie****Onvrijheid****1.2.2 Burgerlijk Wetboek**

In Boek 1 van het BW staan vele regels met betrekking tot minderjarigen. Art. 1:233 zegt daar onder meer het volgende over: 'Minderjarig zijn zij, die de ouderdom van achttien jaren niet hebben bereikt en niet gehuwd of geregistreerd zijn dan wel gehuwd of geregistreerd zijn geweest.'

Waar het gaat om het jeugdrecht en het jeugdbeschermingsrecht is het belang van het kind een sleutelbegrip. Daarmee wordt bedoeld, dat het belang van het kind een leidraad vormt voor rechters en voor de wetgever.

**Belang van het
kind**

Positie van ouders

Daarnaast is het begrip sterk verweven met de positie van ouders. Het belang van het kind betekent in dat verband, dat ouders de verantwoordelijkheid dragen voor de verzorging en opvoeding van het kind en daartoe ook het gezag over hem uitoefenen. Rechten en plichten van ouders ten opzichte van hun kind staan uitgebreid beschreven in Boek 1 BW. In art. 1:247 BW, lid 1 en 2 staan de basisbegrippen van de omvang van het ouderlijk gezag:

Omvang van het ouderlijk gezag

- 1 Het ouderlijk gezag omvat de plicht en het recht van de ouder zijn minderjarig kind te verzorgen en op te voeden.
- 2 Onder verzorging en opvoeding worden mede verstaan de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid. In de verzorging en opvoeding van het kind passen de ouders geen geestelijk of lichamelijk geweld toe.

Imperatief

De student kan zien dat dit artikel als het ware het kader aangeeft voor de uitwerking van het begrip kindermishandeling in de Wjz. Art. 1:247 lid 2 BW is ook imperatief, dat wil zeggen dat het een dwingende regel is en geen enkele ruimte laat voor het toepassen van geweld.

Plicht van het kind

Plicht van het kind Naast de plicht van de ouders het kind op te voeden en te verzorgen, staan ook de verplichtingen van het kind zelf in de wet. In art. 1:249 BW staat, dat 'de minderjarige rekening dient te houden met de aan de ouder of voogd in het kader van de uitoefening van het gezag toekomende bevoegdheden, alsmede met de belangen van de overige leden van het gezin waarvan hij deel uitmaakt'. Vrij vertaald betekent dit, dat het kind het correctierecht van zijn ouder of voogd dient te accepteren. Ook de belangen van de overige gezinsleden mogen niet in gevaar komen doordat het kind te veel zijn eigen gang gaat. Vroeger was het wettelijk verankerd, dat 'een kind, van welke leeftijd dan ook, aan zijn ouders eerbied en ontzag verschuldigd was'. De wet is qua formulering met haar tijd meegegaan.

Correctierecht Belang gezin**Kinderbeschermingsmaatregelen**

Behalve de plicht tot opvoeden en verzorgen en de plicht van het kind zelf, zijn in Boek 1 BW bijvoorbeeld ook regels te vinden omtrent het recht op omgang na echtscheiding, het recht op informatie van de niet-verzorgende ouder, het recht op een naam en op naamswijziging en regelgeving omtrent adoptie. Maar ook zijn de kindbeschermingsmaatregelen terug te vinden in Boek 1 BW, zoals de ondertoezichtstelling (ots), de machtiging uithuisplaatsing (muhp) en voogdijmaatregelen. De positie van de Raad voor de Kinderbescherming (Raad) en die van het Openbaar Ministerie (OM) in het kader van het jeugdrecht komen ook aan de orde.

*Geen beschik-
kingsrecht
ouders over
vermogen
kinderen*

Ouders en vermogen

Ouders kunnen niet over het vermogen beschikken van hun minderjarige kinderen zoals zij kunnen beschikken over hun eigen vermogen. In art. 1:345 BW staat namelijk dat ouders een machtiging van de kantonrechter nodig hebben om overeenkomsten aan te gaan die strekken tot beschikking over de goederen van de minderjarige. De kantonrechter beoordeelt op grond van artikel 1:356 van het Burgerlijk Wetboek of in het individuele geval het noodzakelijk, wenselijk, of nuttig voor het minderjarig kind is, als de ouder kan beschikken over het vermogen van het minderjarig kind. Alleen als dat het geval is, zal de kantonrechter op grond van artikel 1: 345 van het Burgerlijk Wetboek daartoe een machtiging afgeven.

*Aanwenden
vermogen kind
geoorloofd*

In een uitspraak van de Rechtbank Zwolle-Lelystad van 27 mei 2008 (LJN BD2656) achtte de kantonrechter het in het belang van de dochter dat haar vermogen wordt benut om in het levensonderhoud van haar moeder en van zichzelf te voorzien. De kantonrechter overwoog daarbij dat 'in dit geval, gelet op de leeftijd van de dochter en haar daarmee verband houdende afhankelijkheid van haar moeder, mag worden aangenomen dat de dochter er belang bij heeft dat haar moeder in staat is en blijft voor haar te zorgen en met het oog daarop over de noodzakelijke middelen van haar bestaan beschikt'.

1.2.3 Wet inzake de geneeskundige behandelingsovereenkomst

*Versterking
positie patiënt*

De Wet inzake de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO) versterkt de positie van de patiënt oftewel de cliënt. De WGBO geldt voor geneeskundige verrichtingen van alle zorgaanbieders, zoals artsen en tandartsen. De wet is geïntegreerd in Boek 7 van het BW en creëert een civielrechtelijke overeenkomst tussen hulpverlener en patiënt. De bepalingen uit de WGBO zijn van dwingendrechtelijke aard. Het gaat om een algemeen wettelijke regeling van rechten en plichten van patiënten en daarvan kan niet ten nadele van de patiënt worden afgeweken. Daarnaast kunnen strafrecht en tuchtrecht (denk aan het beroepsgeheim) een aanvullende rol spelen in de bescherming van de positie van de patiënt. Hierna wordt nader ingegaan op de positie van de jeugdige en medische kindbeschermingsmaatregelen.

*Dwingend-
rechtelijke aard*

Positie minderjarige

Een minderjarige verkeert vaker in een afhankelijkheidspositie dan een meerderjarige. In de WGBO is in art. 7:447 dwingend voorgeschreven dat een minderjarige van 16 jaar of ouder zelfstandig mag beslissen over het al dan niet ondergaan van een medische behandeling. Voorwaarde is wel, dat hij of zij 'in staat is tot een redelijke waardering van zijn of haar belangen'. In het algemeen mag, aldus de toelichting op de wet, van een 16-jarige worden verwacht dat het noodzakelijk inzicht voor het aangaan van een medische behandelingsovereenkomst mag worden verwacht. De minderjarige moet dus

*Belangen-
afweging*

in staat zijn de voors en tegens van een dergelijke behandeling tegen elkaar af te wegen en daarin de juiste keuzes te maken. Indien een behandelaar twijfelt aan het vermogen tot een redelijke belangenafweging, dient hij de wettelijk vertegenwoordiger(s) van de minderjarige in te lichten en om toestemming te vragen voor de behandeling.

Medisch noodzakelijke behandeling

Medische kindbeschermingsmaatregelen

Het kan voorkomen dat ouder(s) of voogd(en) een medisch dringend noodzakelijke behandeling van hun kind weigeren. In dat geval kan via een maatregel van de kindbescherming worden bewerkstelligd dat zij buitenspel worden gezet, desnoods met de hulp van de politie. Dan kan na toestemming van de voogdijinstelling (meestal Bureau Jeugdzorg (BJZ) de behandeling doorgang vinden. Kinderbeschermingsmaatregelen worden uitgebreid behandeld in hoofdstuk 5.

Toestemming kinderrechter

Ook is het mogelijk dat, indien een medische behandeling noodzakelijk is om ernstig gevaar voor de minderjarige te voorkomen en de ouder(s) weigeren toestemming hiervoor, BJZ de kinderrechter verzoekt om vervangende toestemming. Denk in zo'n geval bijvoorbeeld aan een noodzakelijke bloedtransfusie. De vervangende toestemming van de kinderrechter kan gevraagd worden uit hoofde van art. 1:264 BW.

Het gaat hierbij uitsluitend om kinderen die jonger zijn dan 12 jaar. Vanaf 12 jaar tot 15 jaar moeten zij immers naast hun ouder(s) zelf toestemming geven en wanneer de behandelaar de situatie urgent acht, kan hij het kind zonder toestemming van de ouder(s) onderwerpen aan een noodzakelijke medische ingreep. Vanaf 16 jaar kan de minderjarige zelf beslissen.

1.2.4 Wetboek van Strafrecht en Wetboek van Strafvordering

Strafrecht

In het Wetboek van Strafrecht (Sr) staan gedragingen waarvan de wetgever heeft bepaald dat deze niet geoorloofd en daarmee strafbaar zijn. De soorten straffen die kunnen worden opgelegd staan ook in het Sr. De wetgever maakt onderscheid tussen misdrijven en overtredingen. Misdrijven worden zwaarder gestraft dan overtredingen. De voorschriften voor de strafrechtelijke procedures zijn te vinden in het Wetboek van Strafvordering (Sv). In het strafrecht gaat het om de verhouding tussen de overheid en de burger. Voor jeugdigen die een strafbaar feit gepleegd hebben gelden speciale regels, ook wel bekend onder de term jeugdstrafrecht. In hoofdstuk 6 en 7 komt het jeugdstrafrecht uitgebreid aan de orde.

Jeugdstrafrecht

De regels voor het jeugdstrafrecht staan overigens wel in het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering onder de noemer 'Bijzondere bepalingen voor jeugdige personen'. Omdat het plegen van strafbare feiten door jongeren ook kan samenhangen met een stagnerend ontwikkelingsproces, worden jongeren op een speciale manier behandeld. Jongeren hoeven zich niet voor ieder strafbaar feit te verantwoorden voor de rechter. Dikwijls

Hulpverlening

wordt naar aanleiding van strafbaar gedrag gezocht naar andere oplossingen in de zin van hulpverlening, gecombineerd met zorg. Denk dan bijvoorbeeld

Kinderrechter

aan een ots in combinatie met het volgen van een leerproject, gericht op gedragsverandering. De kinderrechter is belast met het berechten van straf-

Jeugddetentie

bare feiten, gepleegd door personen tussen de 12 en de 18 jaar. De onvoorwaardelijke gevangenisstraffen in het jeugdstrafrecht (in vaktaal: jeugddetentie) zijn veel lager dan in het volwassenenstrafrecht. Zo kan een minderjarige geen levenslange gevangenisstraf opgelegd krijgen. De jeugddetentie is bovendien leeftijdsgebonden. De maximale duur van de jeugddetentie is:

- voor minderjarigen onder de 16 jaar: twaalf maanden;
- voor minderjarigen van 16 of 17 jaar: 24 maanden.

1.2.5 Leerplichtwet**Kwalificatieplicht**

Op grond van de Leerplichtwet moeten alle kinderen vanaf hun 5e tot hun 16e levensjaar verplicht onderwijs volgen. Naast de leerplicht bestaat ook de zogenoemde kwalificatieplicht. Daarmee bedoelen we een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt in de vorm van een mbo-diploma op minimaal niveau 2, een havo- of een vwo-diploma. Wanneer een jongere op zijn 16e jaar niet in het bezit is van een van deze diploma's, duurt de leerplicht voort tot het 18e levensjaar.

Leerplicht

De ouder(s) of wettelijk vertegenwoordiger(s) moeten ervoor zorgen, dat het kind als leerling op een school staat ingeschreven en tevens dat het kind ook feitelijk aanwezig is om de lessen te volgen. Wanneer het kind 12 jaar is, is het ook zelf verantwoordelijk voor zijn aanwezigheid op de school en kan het hiertoe persoonlijk worden aangesproken. Als een leerplichtige leerling zonder geldige reden afwezig is, dan is de school verplicht dit verzuim te melden aan de leerplichtambtenaar van de gemeente waar het kind staat ingeschreven.

Leerplichtambtenaar

Ongeoorloofd schoolverzuim is strafbaar.

Ernstig schoolverzuim

Met de wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet (AKW) heeft de leerplichtambtenaar een nieuw handhavinginstrument voor 16- en 17-jarigen. Indien er sprake is van ernstig schoolverzuim (dat wil zeggen zestien uur ongeoorloofd verzuim in een periode van vier weken) heeft de leerplichtambtenaar naast zijn huidige instrumentarium de mogelijkheid om een melding te doen bij de

Extra instrument

Sociale Verzekeringsbank (SVB) met de mededeling dat de Leerplichtwet niet wordt nageleefd. Voor de SVB in haar hoedanigheid als uitvoerder van de AKW kan dit aanleiding zijn de kinderbijslag voor het betreffende kind stop te zetten. De AKW stelt immers eisen aan de dagbesteding van kinderen van 16 en 17 jaar. Een melding aan de SVB moet worden gezien als een extra instrument dat kan worden ingezet door de leerplichtambtenaar om het verzuim van 16- of 17-jarigen te beëindigen. Uitgangspunt is het feit dat een gezin dat al dan niet tijdelijk geen kinderbijslag ontvangt voor het kind dat de Leerplichtwet overtreedt, eraan zal bijdragen dat de druk op de jongere verhoogd wordt om zijn schoolverzuim te beëindigen.

1.2.6 Algemene nabestaandenwet

Overlijden ouders

In het kader van jeugdrecht wordt ook kort aandacht besteed aan de Algemene nabestaandenwet (Anw). Deze wet voorziet in een uitkering aan jongeren die door het overlijden van hun ouders volle wees zijn geworden. Achtergrondgedachte van deze regeling is dat door het overlijden van de ouders de kinderen niet onverzorgd mogen achterblijven.

Wezenuitkering

Kinderen tot 16 jaar die geen ouders meer hebben, kunnen een wezenuitkering krijgen. Het maakt niet uit of het kind een eigen kind is van de overleden ouders, of een geadopteerd kind. Een kind krijgt een wezenuitkering als de ouder die het laatst is overleden, verzekerd was voor de Anw. Een ouder is verzekerd als hij of zij in Nederland legaal woont of werkt.

Soms krijgt een kind een wezenuitkering als één van de ouders is overleden. Dit is het geval als:

- de moeder is overleden en niet wettelijk vastligt wie de vader is;
- of de andere ouder al voor het overlijden uit de ouderlijke macht was ontzet (voor kinderbeschermingsmaatregelen zie hoofdstuk 5).

1.2.7 Arbeidstijdenwet

Kinderarbeid

Mede als gevolg van de Leerplichtwet is zogenaamde kinderarbeid in Nederland niet toegestaan. Een aantal uitzonderingen is ook hier van toepassing. Voor kinderen tot 16 jaar zijn de volgende regels van kracht.

Minderjarigen onder de 16 jaar mogen alleen met mondelinge of schriftelijke toestemming van hun wettelijke vertegenwoordiger een arbeidsovereenkomst aangaan. Jongeren van 16 en 17 jaar zijn 'bekwaam' om zelf een arbeidsovereenkomst aan te gaan. Maar de leeftijdsgrenzen voor diverse soorten arbeid kunnen ook nogal uiteenlopen.

Kinderen tot 16 jaar mogen in principe geen arbeid verrichten. Hiervoor zijn, naast de werkgever, ook de ouders verantwoordelijk. De wet noemt een aantal gevallen waarin het verbod van kinderarbeid niet geldt. Zo kunnen kinderen vanaf 12 jaar werken in het kader van alternatieve straffen. Kinderen van 13 en 14 jaar mogen op niet-schooldagen lichte, niet-industriële hulparbeid verrichten. Kinderen van 15 jaar mogen buiten schooltijd lichte, niet-industriële hulparbeid verrichten en de ochtendkrant bezorgen.

Alternatieve straffen

Op zondag werken

Kinderen van 15 jaar mogen op zondag werken als dat bij het werk hoort en als dat ook is afgesproken, maar alleen als zij de zaterdag voorafgaand aan die zondag niet hebben gewerkt. Het werken op zondag mag nooit meer zijn dan negen zondagen in een periode van dertien weken. Ook hier is weer een uitzondering van toepassing: kinderen van 15 jaar mogen met ingang van 15 oktober 2004 ook op zondag een ochtendkrant rondbrengen. Voorwaarde is wel dat ze dan op de zaterdag voorafgaande aan die zondag geen krant bezorgen of ander werk doen. Het aantal zondagen dat de krant mag worden bezorgd is echter niet beperkt. Voor het meewerken door kinderen jonger dan 13 jaar aan bijvoorbeeld televisie of modeshows kan ontheffing worden gevraagd.

Televisie of modeshows

De voorschriften voor jongeren van 16 en 17 jaar zijn in grote lijnen vergelijkbaar met de algemene voorschriften voor arbeidstijden voor meerderjarigen. Er zijn nog enkele speciale regels voor deze leeftijdsgroep op grond waarvan er gezorgd moet worden dat zij voldoende tijd krijgen voor rust tussen de werkzaamheden.

1.2.8 Wet werk en bijstand en Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten

Omdat leeftijdsgrenzen in het jeugdrecht een belangrijke rol spelen, is het van belang dat de student ook kennis neemt van voorzieningen in de sociale zekerheid waarbij leeftijden en positie van de minderjarige van belang zijn.

*Sociale
voorzieningen*

De Wet werk en bijstand (WWB) valt onder de zogenoemde sociale voorzieningen en wordt door de gemeenten uitgevoerd. De WWB voorziet in de noodzakelijke kosten van het bestaan en zorgt daarmee voor een passende bestaansvoorziening voor iedereen die zelf tijdelijk niet in staat is in het eigen levensonderhoud te voorzien. Dat betekent dat er pas recht op bijstand bestaat als er onvoldoende eigen inkomen of vermogen is en er ook geen recht (meer) is op een andere uitkering of voorziening. Deze wet vervult dus een functie als laatste voorziening in het stelsel van sociale zekerheid. Dit heet het stelsel voor complementariteit. Het individualiseringsbeginsel, inhoudende dat de bijstand wordt afgestemd op de omstandigheden, mogelijkheden en middelen in het individuele geval, vloeit voort uit het complementariteitsbeginsel en uit het noodzakelijkheids criterium. Dit criterium komt tot uitdrukking door het feit dat de overheid de voorziening van het bestaan op haar schouders neemt. Een ander essentieel kenmerk van de WWB is de sluitstukfunctie op voorliggende voorzieningen. Bijstandsverlening kan alleen dan aan de orde zijn als er geen beroep op een voorliggende voorziening mogelijk is.

Complementariteit

Individualiseringsbeginsel

Noodzakelijkheids criterium

Sluitstukfunctie

Hierna wordt nader ingegaan op bijstandsverlening, het vermogen van minderjarigen, de Wet WIJ en de Wajong-uitkering.

Als ouders een beroep doen op de WWB is uitgangspunt dat rekening wordt gehouden met de middelen van de in de bijstand begrepen personen. Omdat de bijstand als gezinsbijstand wordt verstrekt, dienen in beginsel de middelen van alle gezinsleden in aanmerking te worden. Dit betekent dat ook met het vermogen van de minderjarige kinderen bij de bijstandsverlening aan de ouder in beginsel rekening moet worden gehouden. De bijstand wordt immers mede ten behoeve van het levensonderhoud van die kinderen verstrekt.

Dit geldt zoals al eerder aangegeven, ook in die gevallen waarin de WWB niet aan de orde is en de ouder geen bijstandsuitkering ontvangt. Ouders kunnen dus niet zonder meer over het vermogen van hun minderjarige kinderen beschikken. De kantonrechter zal derhalve aan de hand van deze maatstaf de individuele omstandigheden en belangen van het minderjarige kind toetsen en daarin dus maatwerk verlenen.

Wet investeren in jongeren

Werkleeraanbod

Op 1 juli 2009 is de Wet investeren in jongeren (WIJ) in werking getreden, inhoudende bevordering van duurzame arbeidsinschakeling van jongeren tot 27 jaar. Dat betekent dat jongeren tot 27 jaar uitgesloten zijn van het recht op algemene bijstand. In plaats daarvan hebben zij recht op een werkleeraanbod van de gemeente.

De gemeente is verplicht de jongeren die zich vrijwillig melden (er geldt geen meldplicht) een aanbod te doen. Er bestaat geen recht op een aanbod indien al aanspraak bestaat op studiefinanciering (WSF) of tegemoetkoming studiekosten (Wtos) of als het in aanmerking te nemen inkomen hoger is dan de van toepassing zijnde norm inkomensvoorziening. De jongeren hebben wel recht op een inkomensvoorziening indien:

- het werkleeraanbod onvoldoende inkomen oplevert om in de kosten van levensonderhoud te voorzien (huidige WWB-normen worden verlaagd);
- de jongere wegens ziekte of handicap niet in staat is om te leren of te werken;
- de periode tussen verzoek aanbod en aanbidding werkleeraanbod te lang is.

Jongeren die daarentegen een leerwerkeraanbod weigeren, hebben geen recht op een inkomensvoorziening.

Wajong-uitkering

Criterion arbeidsongeschiktheid

Ook de Wajong-uitkering behoort tot de sociale voorzieningen en betreft mensen van 18 tot 65 jaar. De doelgroep voor deze uitkering bestaat uit jongeren die als gevolg van een handicap (al dan niet chronisch) niet in staat zijn geweest tot arbeid voorafgaand aan hun 18e levensjaar. Hier is niet de gemeente de uitvoerder, maar het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Het criterium arbeidsongeschiktheid in de zin van de Wajong is als volgt:

- ten tijde van het bereiken van het 17e levensjaar is de arbeidsongeschiktheid manifest; of
- na het bereiken van het 17e levensjaar ontstaat de arbeidsongeschiktheid en voorafgaand aan dat tijdstip is minimaal een half jaar studiefinanciering genoten of is een tegemoetkoming in de studiekosten ontvangen; de leeftijd van 30 jaar mag nog niet bereikt zijn.

De hoogte van de Wajong-uitkering is gebaseerd op het actuele minimumloon en verschilt per situatie. De hoogte is onder andere afhankelijk van de mate van de arbeidsongeschiktheid.

1.2.9 Internationaal jeugdrecht

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) is van groot belang voor de rechten van minderjarigen en daarmee voor het jeugdrecht. De invloed van het IVRK komt in deze subparagraaf voor een aantal hiervoor behandelde rechtsgebieden aan de orde.

Kinderrechten en jeugdzorg

Waar het gaat om kinderrechten en jeugdzorg, bepaalt het IVRK dat het belang van het kind centraal moet staan in de jeugdzorg. Daarnaast hebben kinderen ook inspraak in de jeugdzorg en moet er extra aandacht zijn voor bijzonder kwetsbare kinderen. Bovendien moeten voldoende middelen beschikbaar zijn voor de jeugdzorg. Ook moeten ouders en verzorgers actief bij de totstandkoming en uitvoering van de hulpverleningsplannen worden betrokken. Met betrekking tot kindermishandeling schrijft het IVRK voor, dat het belang van het kind centraal moet staan in de bestrijding van kindermishandeling. Kinderen moeten worden beschermd tegen alle vormen van kindermishandeling en mishandelde kinderen moeten passend geholpen en ondersteund worden.

Kinder-mishandeling**Jeugdstrafrecht**

In het kader van jeugdstrafrecht moeten de pedagogische doelen centraal staan in de toepassing van het jeugdstrafrecht en hebben kinderen recht op een eerlijk proces. Alternatieven voor vervolging en berechting moeten het uitgangspunt zijn, zodat kinderen zo veel mogelijk 'buiten' het strafrecht worden gehouden. Vrijheidsbeneming wordt slechts als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur gehanteerd. Ieder kind dat van zijn vrijheid wordt beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en respect, rekening houdend met de leeftijd.

Uitbuiting en mensenhandel

Waar het gaat om uitbuiting en mensenhandel, zijn de volgende uitgangspunten te lezen. Minderjarigen worden beschermd tegen iedere vorm van uitbuiting en handel. Passende hulp en begeleiding wordt geboden voor ieder minderjarig slachtoffer van mensenhandel. Speciale aandacht moet worden besteed aan de veiligheid van minderjarigen in de opsporing en vervolging van mensenhandelzaken.

Tussenvraag 1.2

In welke wet staat de definitie van kindermishandeling? Geef in grote lijnen aan wat deze definitie inhoudt. Welke internationale wetgeving behandelt kindermishandeling?

1.3 Belang van jurisprudentie**Beleidsvrijheid**

Voor alle rechtsgebieden is het van belang hoe en op welke gronden rechters tot een beslissing oftewel een uitspraak komen. Met andere woorden: wat zijn de overwegingen die ten grondslag liggen aan de uitspraak van de rechter. De wetten en de procedurele regels geven het kader aan, maar daarbinnen heeft de rechter beleidsvrijheid. Deze paragraaf behandelt de wijze waarop een rechter tot een uitspraak komt en de inhoud van die uitspraak. In subparagraaf 1.3.1 wordt eerst gekeken naar de maatstaf die voor de rechter leidend is in zijn uitspraken. Een korte historie van jeugdrecht en jeugdwetgeving staat te

lezen in subparagraaf 1.3.2. Het belang van internationale rechtspraak wordt besproken in subparagraaf 1.3.3.

1.3.1 Uitgangspunten Jeugdrecht

Om te komen tot een einduitspraak, een beslissing of een vonnis zijn er algemene regels in heel veel wetten. In het kader van dit boek is het voor een student van belang te weten dat het in het strafrecht gaat om *algemene preventie* en dat de uitspraken een *pedagogisch karakter* hebben. Het bestuursrecht hanteert ook algemene regels, denk bijvoorbeeld aan de gronden op basis waarvan uitkeringen verstrekt worden.

Belang van het kind

Uitgangspunt in het BW en in de Wvz is dat de rechter als het gaat om jeugdigen, beslissingen neemt in het belang van het kind.

Op grond van art. 1:356 BW is bijvoorbeeld een maatstaf neergelegd aan de hand waarvan het verzoek van ouders te kunnen beschikken over het vermogen van hun kind(eren) door de kantonrechter moet worden beoordeeld: de machtiging moet in het belang van de minderjarige noodzakelijk, nuttig of wenselijk zijn. Dit is een beoordeling van de individuele omstandigheden waarin het kind zich bevindt (zie ook subparagraaf 1.2.8).

1.3.2 Aanpassing van de wet

Verbod kinderarbeid

Jurisprudentie kan ook aanleiding zijn de wet aan te passen of nieuwe wetten te creëren, mede aan de hand van het tijdsbeeld en op grond van voortschrijdend inzicht. Een voorbeeld hiervan is het beroemde Kinderwetje van Van Houten uit 1874. Dit was de eerste wet die in Nederland een einde moest maken aan kinderarbeid. De wet verbood kinderen tot 12 jaar in fabrieken te werken. Tot aan de invoering van deze wet was kinderarbeid in Nederland heel gebruikelijk. De industriële revolutie en de armoede maakten dat er veel voorstanders van kinderarbeid waren. De tegenstanders van kinderarbeid hadden politiek minder invloed. Doordat de uitvoering van de wet nauwelijks gecontroleerd werd, ging het inzetten van jonge kinderen in de fabrieken in de praktijk overigens gewoon door. In 1901 kwam er door de leerplicht wel een eind aan kinderarbeid. Deze wet verplichtte kinderen van 6 tot 12 jaar onderwijs te volgen. Inmiddels blijkt uit subparagrafen 1.2.5 en 1.2.7, dat zowel de Leerplichtwet als de Arbeidstijdenwet is aangepast aan de eisen die heden ten dage gesteld worden aan het verbod op kinderarbeid.

Leerplicht beëindigt kinderarbeid

‘Door zorg voor kinderen bereik je ook de ouders’

Vakbonden pakken kinderarbeid aan. We weten dat werkende kinderen een negatieve impact hebben op het salaris van volwassenen, zegt Abdel aziz Mountassir, van de Marokkaanse onderwijsvakbond SNE. Maar dat mag niet de enige reden zijn om te strijden tegen kinderarbeid. Mountassir roept de rechten van het kind in herinnering en wijst erop dat de Verenigde Naties hebben beloofd om voor 2015 aan alle kinderen ter wereld onderwijs te bieden. Als kinderarbeid wordt afgeschaft, kunnen volwassenen meer verdienen. Dat concludeert de vakbond FNV naar aanleiding

van op zondag 9 mei gepresenteerd onderzoek. Als er geen aanbod is van goedkope kinderarbeid, hebben volwassenen een betere onderhandelingspositie. Het onderzoek naar kinderarbeid in onder meer Albanië, Brazilië, Cambodja, Marokko en Tanzania komt aan de vooravond van een tweedaagse internationale conferentie over kinderarbeid, die op 10 mei begint in Den Haag en is georganiseerd door het ministerie van sociale zaken, in samenwerking met de International Labour Organisation (ILO). Volgens onderzoek van de ILO zijn er 215 miljoen werkende kinderen. ■

Bron: *Trouw*, 10 mei 2010

1.3.3 Internationale rechtspraak

Ook uitspraken van buitenlandse rechters zijn van invloed op de Nederlandse rechtspraak en wetgeving. Dit wordt doorwerking genoemd. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), dat zetelt in Straatsburg, behandelt bijvoorbeeld klachten van individuen, organisaties of lidstaten over een mogelijke schending van de regels van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens, het EVRM. Op grond van dit verdrag zijn vele uitspraken gedaan die doorgewerkt hebben in de Nederlandse wetgeving. Art. 8 EVRM bijvoorbeeld schrijft voor dat het recht op gezinsleven oftewel *family life* geëerbiedigd moet worden. In ons BW zijn naar aanleiding daarvan diverse bepalingen opgenomen met het oog op dit artikel. Bijvoorbeeld het recht van het kind op omgang en contact met mensen met wie hij *family life* heeft. En op 23 december 2009 heeft het Europese Hof van Justitie, het HvJ, zich uitgesproken over een prangende gezagsvraag ten aanzien van buitenlandse rechters. Het ging in deze zaak om de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake ouderlijk gezag. Volgens het Europese Hof moet de bevoegdheid van rechtbanken van lidstaten als volgt worden uitgelegd. Zo'n rechtbank mag niet een voorlopige maatregel met betrekking tot ouderlijk gezag nemen, als een rechtbank van een andere lidstaat al een beslissing heeft genomen over het toekomen van het gezag over een kind aan een van de ouders. Dit is een belangrijke uitspraak voor het jeugdrecht. Het komt tegenwoordig maar al te vaak voor dat wanneer ouders verschillende nationaliteiten hebben, een ouder die het gezag niet heeft, het kind meeneemt naar zijn

*Doorwerking
Europese Hof
voor de Rechten
van de Mens*

Family life

*Europese Hof
van Justitie*

*Internationale
zaken*

of haar land van herkomst. Doel van zo'n actie is dan vaak, het kind niet meer terug te brengen naar de ouder die het gezag wel heeft. Op kinderonvoering wordt uitgebreid ingegaan in hoofdstuk 5.

Tussenvraag 1.3

Op welk gebied heeft art. 8 EVRM in Nederland een rol gespeeld?

Tussenvraag 1.4

Met welke wet kwam een formeel einde aan de kinderarbeid in Nederland?

1.4 Bevoegdheid minderjarige

In het kader van het jeugdrecht genieten minderjarigen bescherming in onze samenleving. Daarnaast heeft de minderjarige ook rechten en plichten in de maatschappij, waarbij leeftijdsgrenzen variëren. Dat geldt ook voor de Arbeidstijdenwet. In subparagraaf 1.4.1 komt handelingsbekwaamheid aan de orde, het oordelend vermogen van de jeugdige. Vervolgens komen in subparagrafen 1.4.2 en 1.4.3 het toestemmingsvereiste bij medisch handelen en in de jeugdzorg aan de orde. In subparagraaf 1.4.4 wordt de aansprakelijkheid van ouders en jeugdige behandeld.

1.4.1 Handelingsonbekwaam of oordeelsonbekwaam?

In dit boek ziet men steeds weer, dat de grens tussen minder- en meerderjarigheid niet altijd even scherp getrokken kan worden. In beginsel zijn minderjarigen volgens de wet handelingsonbekwaam tot het verrichten van rechtshandelingen, tenzij zij handelen met toestemming van hun wettelijke vertegenwoordigers. In subparagraaf 1.1.2 heeft de student kunnen zien wat het begrip rechtshandeling inhoudt. Maar als de minderjarige zelfstandig een rechtshandeling heeft verricht waar zijn ouders of wettelijke vertegenwoordigers het niet mee eens zijn, dan kunnen zij de rechtshandeling achteraf vernietigen. Dus als de koop al is verricht, dan kan deze achteraf vernietigd oftewel ongedaan worden gemaakt.

De term handelingsonbekwaam is eigenlijk een beetje verwarrend. In veel aangelegenheden is de minderjarige wel degelijk bekwaam tot het verrichten van rechtshandelingen. Misschien moet men daarom wel spreken van al dan niet bekwaam tot het oordelen over een te verrichten rechtshandeling. Daarmee wordt bedoeld, dat het feitelijk gaat om het vermogen van een individu een afgewogen oordeel te kunnen vellen tot het al dan niet overgaan tot een rechtshandeling. In de wet staat ook op verschillende plaatsen de mooi geformuleerde tekst over minderjarigen van twaalf jaar en ouder 'mits in staat tot een redelijke waardering van zijn belangen terzake'. Daar zit het oordelend

*Handelings-
onbekwaam*

*Rechtshande-
ling vernietigen*

*Oordeels-
bekwaam*

vermogen in weergegeven. Het is belangrijk om dit onder de aandacht te brengen, omdat die leeftijdsgrenzen en dat 'al dan niet in staat zijn tot een redelijke waardering' op diverse plaatsen in dit boek aan de orde komen.

In subparagraaf 1.2.3 is al gesproken over de leeftijdsgrenzen die gehanteerd worden in de WGBO en dat die met name aan de orde zijn bij toestemming voor het medisch handelen. Ook in dergelijke situaties wordt een sterk appel gedaan op het oordelend vermogen van de minderjarige.

1.4.2 Toestemmingsvereiste WGBO

*Toestemmings-
vereiste*

Beroepsgeheim

*Dubbele
toestemming*

*Zonder
toestemming
ouder(s)*

In subparagraaf 1.1.1 werd al gesproken over de rekbaarheid van de meerderjarigheidsgrens en dat voor sommige rechtshandelingen door minderjarigen niet altijd toestemming van de wettelijke vertegenwoordigers nodig is. Bij medische behandelingen is de meerderjarigheidsgrens eveneens aangepast, waar het gaat om enerzijds het toestemming geven voor een behandeling en anderzijds om het handhaven van het beroepsgeheim van de behandelaar tegenover de wettelijke vertegenwoordigers.

In art. 7:450 BW staat dat voor iedere medische behandelingsovereenkomst de toestemming van de patiënt vereist is. Voor jeugdigen jonger dan 12 jaar, is altijd de toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger(s) nodig. Voor jeugdigen tussen de 12 en 16 jaar geldt een apart regime van de dubbele toestemming: zowel toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger(s) als die van de jeugdige zelf is vereist. Jeugdigen van 16 kunnen dus zelf een beslissing nemen over het al dan niet ondergaan van een medische behandeling. Een nuancering hierbij is, dat ingeval de wettelijke vertegenwoordiger(s) een behandeling bijvoorbeeld zouden weigeren en de jeugdige zelf zou dit wel willen, de behandeling ook dan zonder toestemming van de ouder(s) kan worden uitgevoerd. Voorwaarde hierbij is evenwel, dat het én moet gaan om een behandeling die ernstig nadeel voor de jeugdige moet voorkomen én dat de jeugdige de behandeling 'weloverwogen blijft wensen', ook zonder de toestemming van zijn ouders. Hierbij kan men bijvoorbeeld denken aan de situatie dat een tienermeisje zwanger is en zij een abortus provocatus wil laten uitvoeren, waar haar ouder(s) tegen zijn. In zo'n geval kan het voorkomen, dat de abortus toch verricht wordt, ondanks het feit dat de ouder(s) daar geen toestemming voor hebben gegeven. Voor de arts geeft dan het belang van de minderjarige de doorslag. Maar denk bijvoorbeeld ook aan de inenting van meisjes tegen baarmoederhalskanker.

1.4.3 Toestemming in de jeugdzorg

Indicatiebesluit

Aan een indicatiebesluit waarbij wordt vastgesteld dat een cliënt is aangewezen op jeugdzorg, ligt een aanvraag van een cliënt ten grondslag, aldus art. 7 lid 1 Wjz. Indien de aanvraag betrekking heeft op een jeugdige jonger dan 12 jaar, moet de wettelijke vertegenwoordiger instemmen met de aanvraag. Als de jeugdige ouder is dan 12, maar (nog) 'niet in staat is tot een redelijke waarde-

**Dubbele
toestemming**

ring van zijn belangen terzake', is eveneens de instemming van de wettelijke vertegenwoordiger vereist. Dit is terug te vinden in het derde lid van art. 7 Wjz. Voor een aanvraag die betrekking heeft op jongeren tussen de 12 en 16 jaar, moet zowel de wettelijke vertegenwoordiger als de jongere zelf instemmen. Ook hier is dus het systeem van dubbele toestemming aan de orde. Jongeren van 16 jaar of ouder kunnen zelf een aanvraag indienen en behoeven daartoe geen instemming van hun wettelijke vertegenwoordiger.

Voorbeeld 1.2 Toestemming 16-jarige

Johan is net 16 geworden en wil eigenlijk al meer dan een jaar zelfstandig wonen. Zijn moeder is een tijdje geleden hertrouwd en hij heeft geen prettige relatie met zijn stiefvader. Hij benadert de sector Toegang van Bureau Jeugdzorg (BJZ) en vraagt om een indicatiebesluit voor kamertraining. Na een uitgebreid intakegesprek wordt de indicatie afgegeven en kan Johan onder begeleiding van BJZ zelfstandig gaan wonen.

Het is ook mogelijk dat ouders een aanvraag doen voor hun 13-jarige dochter en dat dit meisje het niet eens is met deze aanvraag. In dat geval kan BJZ toch een indicatiebesluit nemen, indien BJZ van oordeel is dat de zorg noodzakelijk is voor het meisje, aldus het vijfde lid van art. 7 Wjz. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de situatie waarin de dochter dreigt te belanden in een circuit van loverboys en zowel de ouders als BJZ het noodzakelijk achten dat zij in een andere omgeving verkeert, met eventueel psychologische ondersteuning.

1.4.4 Aansprakelijkheid wettelijk vertegenwoordigers**0 tot 14 jaar**

De leeftijd van minderjarigen is in hoofdzaak bepalend voor de aansprakelijkheid van wettelijke vertegenwoordigers voor het gedrag van hun kinderen. Tussen de 0 tot 14 jaar zijn de wettelijke vertegenwoordigers altijd aansprakelijk voor schade die veroorzaakt is door de minderjarige.

14 tot 15 jaar

Tussen de 14 en 15 jaar zijn in principe de wettelijke vertegenwoordigers aansprakelijk, tenzij ze het schadeveroorzakende gedrag van de minderjarigen écht niet konden verhinderen. In dat geval moeten de wettelijke vertegenwoordigers aantonen dat hen geen verwijt treft. Dat is niet altijd gemakkelijk, omdat van de gezagsdragers verwacht wordt dat zij – naarmate het kind meer gevaarstelling oplevert – maatregelen nemen om ongelukken te voorkomen.

16 tot 17 jaar

Tussen de 16 en 17 jaar: minderjarigen van 16 of 17 zijn in de eerste plaats zélf aansprakelijk en de wettelijk vertegenwoordigers pas in de tweede plaats (ingeval hun nalatigheid kan worden aangetoond). Een geestelijke of lichamelijke tekortkoming van de minderjarige is niet voldoende om onder de aansprakelijkheid uit te komen. In art. 6:169 BW zijn deze regels na te lezen. Wettelijke vertegenwoordigers zijn niet meer aansprakelijk voor de schade die meerderjarigen veroorzaken of voor de schulden die ze maken.

Aansprakelijkheidsverzekering particulieren

Met een aansprakelijkheidsverzekering voor particulieren (AVP) kunnen wettelijke vertegenwoordigers zich verzekeren voor de kosten van schade die minderjarigen hebben veroorzaakt. Het kan gaan om kleinere dingen of om ingrijpende ongelukken. Deze verzekering wordt ook wel een WA-verzekering (wettelijke aansprakelijkheidsverzekering) genoemd. De wet verplicht mensen niet om een verzekering af te sluiten, maar het is wel aan te raden.

Geen vergoeding bij opzet

De AVP vergoedt geen schade die met opzet is toegebracht en ook niet de schade die is toegebracht aan zaken die geleend of gehuurd zijn.

1.5 Privacy

Grondwet

Uitgangspunt voor de regelgeving rondom privacy is de Grondwet. In art. 10 Gw staat beschreven, dat *iedereen recht heeft op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer*. In art. 11 Gw staat dat *iedereen recht heeft op onaantastbaarheid van zijn lichaam*. Deze twee artikelen vormen de basis voor het recht op privacy en het zogenoemde zelfbeschikkingsrecht. Mensen moeten in staat worden gesteld zelf te bepalen welke informatie zij willen verstrekken en daarnaast ook, welke behandelingen zij al dan niet willen ondergaan. In de Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) staat de uitwerking van de privacyvoorschriften uit de Gw. Daarnaast zijn privacyvoorschriften terug te vinden in andere wetten. Geheimhouding valt direct onder de noemer privacy. Hiervoor is in het kader van medische behandeling gekeken naar leeftijdsgrenzen en het toestemmingsvereiste. In deze paragraaf wordt als vervolg daarop eerst gekeken naar geheimhouding in de WGBO (subparagraaf 1.5.1) en vervolgens naar geheimhouding in de jeugdzorg (subparagraaf 1.5.2). Daarbij komen de toegang tot en het inzage-recht in de dossiers van de jeugdige aan de orde. In subparagraaf 1.5.3 worden aan de hand van de KNMG-meldcode 2010 de grenzen van het beroepsgeheim toegelicht. Als laatste komt in het kader van geheimhoudingsplicht en privacy de informatieverstrekking aan ouders aan de orde.

Zelfbeschikkingsrecht

Wet bescherming persoonsgegevens

1.5.1 Geheimhoudingsplicht in de WGBO

De ratio van de geheimhoudingsplicht is het voorkomen dat zieken ervan zouden worden weerhouden geneeskundige hulp in te roepen uit angst dat de geheimhouding van de reden waarom zij zich tot een behandelaar hebben gewend, niet gewaarborgd zou zijn. Deze regel is terug te vinden in art. 7:457 BW. Ook jeugdigen moeten zich vrijelijk tot een arts kunnen wenden, zonder bang te hoeven zijn voor schending van het beroepsgeheim. Dit betekent evenwel niet, dat de geheimhoudingsplicht oftewel het beroepsgeheim nooit doorbroken zou mogen worden. De patiënt kan altijd zelf toestemming verlenen tot het geven van informatie over zijn behandeling aan derden. Gaat het om informatie over minderjarigen jonger dan 12 jaar, dan is de toestemming van de ouder(s) over het al dan niet geven van informatie over de behandeling

Doorbreking beroepsgeheim

van hun kind doorslaggevend. Voor jongeren vanaf de leeftijd van 12 jaar moet de behandelaar ook aan hen toestemming vragen voor het verstrekken van informatie over de behandeling aan derden. Jongeren van 16 en 17 jaar hebben een zelfstandig recht op informatie. Toestemming voor een behandeling moeten zij zelf geven. Het beroepsgeheim geldt ook tegenover hun vertegenwoordigers. Zie ook subparagraaf 1.5.3.

1.5.2 Geheimhoudingsplicht in de jeugdzorg

Als gevolg van de algemene privacyvoorschriften, geldt ook binnen de hulpverlening de geheimhoudingsplicht die de hulpverlener heeft ten behoeve van zijn cliënt. Deze geheimhoudingsplicht houdt in dat de hulpverlener geen informatie aan derden geeft zonder uitdrukkelijke toestemming van de cliënt.

Met 'derdenverstrekking' wordt bedoeld informatieverstrekking aan andere (externe) hulpverleners, maar in bepaalde gevallen ook aan verstrekking van informatie aan ouders over hun kind dat cliënt bij BJZ is. Voor informatie aan andere beroepskrachten geldt echter altijd het uitgangspunt, dat het noodzakelijk moet zijn voor het goed uitvoeren van de hulpverlening, met andere woorden dat het doelmatig moet zijn. In art. 51 Wjz staat, dat minderjarigen van 12 jaar of ouder in beginsel zelf toestemming moeten verlenen, mits in staat tot een redelijke waardering van zijn belangen terzake. Voor kinderen jonger dan 12 jaar geven de wettelijke vertegenwoordigers toestemming.

Regels van dergelijke aard zijn voor cliënten en werknemers binnen de jeugdzorg te lezen in de privacyreglementen, die per instelling volgens de regelgeving van de Wbp en de Wjz moeten worden opgesteld. Dossiers zijn in beginsel ter inzage en afschriften kunnen tegen vergoeding worden verkregen. De zogenaamde werkaantekeningen behoren niet tot het dossier en daarvan kan ook niet worden geëist dat deze ter inzage zijn. Dat geldt niet voor de contactjournaals: deze vormen een onlosmakelijk onderdeel van het dossier. In deze zogenaamde contactjournaals staat de dagelijkse of wekelijkse rapportage en wordt een korte inhoudelijke beschrijving gegeven van de contacten met de cliënt, wettelijk vertegenwoordigers, pleegouders, hulpverleners, politie, behandelaars enzovoort.

1.5.3 Doorbreken beroepsgeheim

Er kunnen situaties voorkomen waarin volgens de Wjz doorbreking van het beroepsgeheim geoorloofd is. Het gaat hier dan om hetzij een vermoeden van, hetzij het voorkomen van een situatie van kindermishandeling. In art. 53 Wjz staat (samengevat) dat onverminderd de voorschriften uit de Wbp, BJZ informatie kan vragen en verstrekken om een situatie van kindermishandeling te beëindigen of een redelijk vermoeden van kindermishandeling te onderzoeken. Ook derden kunnen op grond van dit artikel hun beroepsgeheim doorbreken door aan BJZ informatie te verstrekken indien het gaat om kindermishandeling. Doorbreken van het beroepsgeheim mag in beginsel alleen als er sprake is van:

Toestemming van de cliënt

Derden-verstrekking

Waardering belangen terzake

Intern privacy-reglement

Geen inzage werk-aantekeningen

Contact-journaals

Kinder-mishandeling

- toestemming van de cliënt of patiënt; of
- informatie-uitwisseling met degenen die direct bij de behandeling betrokken zijn; of
- op grond van een wettelijk voorschrift (denk bijvoorbeeld aan bestrijding infectieziekten); of
- wetenschappelijk onderzoek; of
- conflict van plichten.

Conflict van plichten

Een conflict van plichten kan zich voordoen wanneer een zwaarwegend belang van de cliënt of patiënt of een ander dan de patiënt de doorbreking van de geheimhoudingsplicht rechtvaardigt, omdat het bewaren van het geheim voor de patiënt of de ander ernstig nadeel of gevaar oplevert. Van een conflict van plichten is slechts in zeer uitzonderlijke gevallen sprake, het moet gaan om een noodsituatie. Een voorbeeld hiervan kan het melden van kindermishandeling zijn. De arts of de hulpverlener moet al het mogelijke geprobeerd hebben om zonder doorbreking van zijn geheimhoudingsplicht het probleem op te lossen. Bijna altijd gaat het om het afwenden van gevaar. Deze zorgvuldige afweging dient de hulpverlener zelf te maken. Deze moet kunnen verantwoorden waarom inbreuk wordt gemaakt op de geheimhoudingsplicht tegenover de cliënt of patiënt. Hierna wordt nader ingegaan op de Meldcode KNMG en de informatieverstrekking aan ouders.

Noodsituatie

Meldcode KNMG

In de Meldcode 2010 wordt de zorgplicht voor het kind centraal gesteld. De arts moet spreken voor het kind bij vermoedens van kindermishandeling. Het uitgangspunt van de meldcode wordt daardoor dat artsen worden geacht te melden, tenzij zij denken met de ouders van het kind tot een oplossing van het probleem te kunnen komen. Men noemt dit principe 'spreken, tenzij'. Dit is tegenstelling tot de eerdere meldcode uit 2002 die artsen nog 'zwijgen, tenzij' adviseerde. Dit heeft niet het einde van het beroepsgeheim tot gevolg. Artsen moeten per geval de belangen afwegen, maar worden wel verzocht om het belang van het kind voorop te stellen.

Spreken, tenzij

Het belang van het kind voorop

Informatieverstrekking aan de ouders

Verstrekking van informatie aan ouders over jeugdige cliënten vanaf 16 jaar, valt onder de regels van derdenverstrekking. Voor deze informatieverstrekking is derhalve toestemming van de jeugdige vereist. Dit is gebaseerd op het uitgangspunt dat bij oudere jongeren de hulp zich meer mag richten op het vergroten van de zelfstandigheid, zoals ook blijkt uit artikel 1:257 lid 3 BW. Hetzelfde geldt voor informatieverstrekking aan met gezag belaste ouders over hun kinderen jonger dan 16 jaar. In deze gevallen heeft de ouder met gezag in principe recht op inzage in de gegevens van zijn kind.

Informatieverstrekking aan de ouder met gezag

Informatieverstrekking aan de ouder zonder gezag

Voor informatie aan de ouder zonder gezag is, afhankelijk van de leeftijd van de minderjarige, toestemming vereist hetzij van hemzelf, hetzij van zijn wettelijke

Recht op informatie niet-gezagsouder

Weigeringsgronden BJJ

Belangenafweging

Informatie aan politie en justitie

Melding aan de Raad voor de Kinderbescherming

vertegenwoordiger, dat wil zeggen in dit geval de ouder met gezag. Maar ook als de cliënt geen toestemming geeft, heeft de ouder zonder gezag recht op informatie van beroepskrachten over 'belangrijke feiten en omstandigheden die de persoon van de minderjarige betreffen'.

Naast het recht op informatie van beroepskrachten, heeft de ouder zonder gezag recht op informatie van de ouder met gezag. Dit is te lezen in art. 1:377b BW. BJJ kan om twee redenen weigeren informatie te geven aan de ouder zonder gezag. Ten eerste wanneer het gaat om informatie die BJJ ook niet aan de ouder met gezag zou hebben verstrekt. Denk hierbij bijvoorbeeld aan zaken die vallen onder de geheimhoudingsplicht van de beroepskracht. In de tweede plaats kunnen de belangen van de minderjarige zich verzetten tegen de informatieverstrekking. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de situatie waarin de rechter het omgangsrecht van een ouder met het kind heeft afgewezen, terwijl die ouder desondanks steeds via school tracht het kind te ontmoeten. In zo'n geval is het gerechtvaardigd dat hetzij jeugdzorg, hetzij de docent de informatie weigert over de andere school waar het kind naartoe zal gaan.

Vaak denken hulpverleners dat zij verplicht zijn informatie te geven aan de politie. Ook hier echter kan een beroep worden gedaan op de geheimhoudingsplicht. De politie kan de hulpverlener niet dwingen informatie af te staan. In het belang van het kind kan de geheimhoudingsplicht echter altijd worden doorbroken, mits goed gemotiveerd en gedocumenteerd (contactjournaal!). In het gedwongen kader is minder vaak de medewerking van de cliënt vereist in het verstrekken van informatie. Wanneer ouders in het vrijwillige kader hun medewerking weigeren, kan dat onder omstandigheden grond opleveren voor een melding aan de Raad.

Tussenvraag 1.5

Wanneer is doorbreking van het beroepsgeheim geoorloofd?

1.6 Actuele ontwikkelingen

Met ingang van 2010 is de Wajong gewijzigd. Dat wordt behandeld in subparagraaf 1.6.1. Ook ligt er een wetsvoorstel voor het wijzigen van Boek 6 BW (subparagraaf 1.6.2).

1.6.1 Wijziging Wajong

De verwachting van de Tweede Kamer is, dat in 2010 ruim 7000 jonggehandicapten in de Wajong zullen instromen. De Wajong is per 1 januari 2010 gewijzigd (wetsvoorstel 31780). Dat heeft tot gevolg dat in relatie tot de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) voor Wajongers het perspectief bestaat op

reguliere arbeid met gebruikmaking van de mogelijkheden die de Wet Wajong biedt. De sociale werkvoorziening is bestemd voor mensen die door een beperking niet in een gewone baan aan de slag kunnen. Het kan gaan om een lichamelijke, psychische en/of verstandelijke handicap. Werken in de sociale werkvoorziening betekent dat er wel sprake is van een echte baan, maar het werk is aangepast aan de mogelijkheden van het individu.

De nieuwe werkregeling van de Wet Wajong heeft voorrang boven eventuele mogelijke begeleiding naar werk in het kader van de Wsw. Gedurende de periode dat de Wajonger op de Wsw-wachtnlijst staat, zijn derhalve de sollicitatie- en re-integratieverplichtingen in het kader van de Wet Wajong aan de orde. Dit is alleen dan niet het geval als het UWV van oordeel is, dat de Wajonger is aangewezen op arbeid in een beschutte omgeving en niet in staat is om algemeen geaccepteerde arbeid bij een reguliere werkgever te verrichten. Hiermee is duidelijkheid gecreëerd ten opzichte van de oude regeling: of de jonggehandicapte is al werkzaam in Wsw-verband en hoeft dan niet aan de sollicitatie- en re-integratieverplichtingen van de werkregeling te voldoen, of de jonggehandicapte staat op de wachtnlijst voor de Wsw en moet dan hetzij wel aan de verplichtingen die de werkregeling stelt voldoen, hetzij aangewezen zijn op beschutte arbeid.

In de memorie van antwoord van de regering wordt aangegeven dat een wetswijziging alleen niet voldoende is om het beoogde doel: méér jongeren met een beperking aan het werk helpen, te bereiken.

Ter ondersteuning van de wijzigingen in wet- en regelgeving wordt een programma opgezet om veranderingen in cultuur en houding bij professionals in onderwijs, zorg en re-integratie, bij werkgevers en werknemers en bij Wajongers en hun ouders te stimuleren. Het programma is bedacht om het denken vanuit mogelijkheden en niet vanuit beperkingen te stimuleren bij alle partijen.

De website www.ikkan.nl richt zich op een mentaliteitsverandering en heeft tot doel anders te leren kijken naar mensen, talenten en werk: meer leren kijken naar wat mensen wel kunnen, dan naar wat ze niet kunnen.

Jongeren die een beroep doen op de Wajong, kunnen eerder gebruik hebben gemaakt van regelingen op het terrein van de jeugdzorg. Daarom moeten de maatregelen op de verschillende beleidsterreinen, waaronder Wajong en jeugdzorg, ook in samenhang worden gezien. De nieuw op te zetten Centra voor Jeugd en Gezin kunnen hierin een belangrijke rol spelen.

1.6.2 Wijziging Boek 6 BW

Er ligt een wetsvoorstel in verband met verruiming van de aansprakelijkheid van minderjarigen in de leeftijd van 14 tot 18 jaar (wetsvoorstel 30519). Het wetsvoorstel strekt ertoe om de huidige risicoaansprakelijkheid van ouders en voogden voor een als 'doen' te beschouwen gedraging van het kind dat nog geen 14 jaar is te verruimen tot een risicoaansprakelijkheid voor fouten van het kind, zolang het minderjarig is.

Sollicitatie- en re-integratieverplichtingen

Beschutte arbeid

Cultuuromslag

www.ikkan.nl

Risicoaansprakelijkheid

Uit de wetsgeschiedenis die ten grondslag ligt aan de huidige regeling, blijkt dat de risicoaansprakelijkheid van ouders wordt gemotiveerd, enerzijds met een beroep op het gezag en toezicht van de ouder of voogd, die geacht kunnen worden op het gedrag van het kind van rechtstreekse invloed te zijn. Anderzijds brengt juist een redelijk toezicht mee, dat het kind een zekere vrijheid moet worden gelaten, zodat risico's genomen moeten worden, waarvan derden in beginsel niet het slachtoffer mogen worden. Naar huidig recht hebben ouders en voogden een schuldaansprakelijkheid voor de schade, veroorzaakt door fouten van het minderjarige kind tussen 14 en 16 jaar. Aanleiding voor het wetsvoorstel is de onwenselijke situatie, dat de huidige wetgeving onvoldoende verhaalsmogelijkheden biedt voor de benadeelde in gevallen dat de schade door een minderjarige wordt toegebracht, in het bijzonder schade door vernielingen. Omdat de ouders zich kunnen disculperen, dat wil zeggen dat zij een beroep kunnen doen op het ontbreken van schuld, is de minderjarige vaak alleen aansprakelijk. Daardoor is de benadeelde in veruit de meeste gevallen genoodzaakt zelf de schade voor zijn rekening te nemen vanwege het gebrek aan vermogen bij de dader. Zo komt het wetsvoorstel tegemoet aan slachtoffers van of benadeelden door onder meer vandalisme door minderjarigen. Bovendien kan van de verruiming van de risicoaansprakelijkheid van ouders en voogden een verhoogde preventieve gedragscorrigerende werking uitgaan.

Disculperen

Vandalisme

Samenvatting

In dit hoofdstuk heeft de student kennis kunnen maken met diverse facetten van de positie van jeugdigen in onze maatschappij. Het onderscheid minderjarigheid en meerderjarigheid speelt een belangrijke rol, maar is eveneens rekbaar. Zo was te zien, dat bijvoorbeeld 16-jarigen al wel zelf een arbeids-overeenkomst en een medische behandelovereenkomst kunnen aangaan. Een aantal wetten in relatie tot jeugdigen is behandeld, waarbij de Wjz als uitgangspunt is genomen. Er is onder meer gekeken naar de Algemene nabestaandenwet (Anw), de Wet werk en bijstand (WWB), de Wet investeren in jongeren (WIJ) en de Leerplichtwet. Daarnaast is regelgeving uit het civiele recht en bestuursrecht behandeld in relatie tot de positie en de rechten en plichten van jeugdigen. Minderjarigen kunnen allerlei baantjes hebben, mits voldaan aan voorwaarden die passen bij hun leeftijd. Ten aanzien van kinderarbeid werd zowel gekeken naar de historie als naar zeer recente ontwikkelingen in relatie tot internationale kinderarbeid. Het belang van de invloed van het internationale verdragsrecht op de regelgeving voor jongeren is benadrukt. Met name het begrip *family life* kwam aan de orde, met daarnaast het principe van kinderbeschermingsmaatregelen. Het begrip handelingsbekwaamheid is uitgelegd en het toestemmingsvereiste bij de medische behandelovereenkomst en in de jeugdzorg werd toegelicht. Er zijn situaties waarin de zogenoemde dubbele toestemming vereist is: zowel die van de ouder als van de minderjarige.

Een overzicht werd gegeven van leeftijdsgrenzen waar het de aansprakelijkheid van wettelijk vertegenwoordigers betreft. Tot slot kwam privacyregelgeving aan de orde met in het verlengde daarvan de geheimhoudingsplicht, zowel in de medische context als in de jeugdzorg. Van belang is daarbij het zogenoemde conflict van plichten, op grond waarvan een zwaarwegend belang van bijvoorbeeld de cliënt of patiënt doorbreking van de geheimhoudingsplicht rechtvaardigt. De Meldcode KNMG 2010 speelt hierbij ook een belangrijke rol. Waar vroeger het standpunt 'zwijgen tenzij' werd gehuldigd, geldt nu het uitgangspunt 'spreken tenzij'.

Eindvragen

- 1.1** Jolien, 16 jaar oud, zit in de vierde klas van het atheneum. Jolien werkt vrijwel ieder weekend in een discotheek als garderobejuffrouw, verdient daar goed mee en vindt dat werk en de vrijheid die zij daarmee heeft, veel leuker dan school. Zij besluit te stoppen met school en wil vaker in de discotheek werken.
- a** Mag Jolien zomaar stoppen met school en gaan werken?
 - b** Jolien heeft nog een tweelingzus, Marianne. Deze heeft problemen met leren en zit op het speciaal onderwijs. Krijgt zij op grond daarvan vrijstelling van de leerplicht/kwalificatieplicht?
 - c** Hoe moet Marianne in haar onderhoud voorzien als zij voor haar 18e levensjaar door haar handicap niet heeft kunnen werken?
- 1.2** Eveline is een meisje van 9 en Gijs een jongen van 8. Gijs is eigenlijk verliefd op Eveline en vraagt of ze bij hem komt eten. Eveline stemt toe. Maar Gijs kan zijn ogen niet van Eveline afhouden en op een gegeven moment wordt zij daar boos om en schreeuwt ze moord en brand. De vader van Gijs komt aansnellen en haalt de kinderen bij elkaar weg. Na een gesprek tussen Eveline en haar moeder, besluit haar moeder aangifte te doen tegen Gijs.
- a** Kan Gijs op zijn leeftijd veroordeeld worden?
 - b** Hoelang mag de politie hem vasthouden?
 - c** Gijs is nog jong, dus zijn hersenen zijn niet volgroeid. Het zou kunnen dat hij nog niet beseft wat hij precies doet en wat de consequenties van zijn gedrag zijn. Als je denkt dat Gijs daarom psychisch onderzocht moet worden, wat moet je dan doen?

Stelling

De meerderjarigheidsleeftijd, die nu op 18 jaar ligt, moet in de toekomst verlaagd worden.

Uitwerking openingscasus

Hoe loopt het af met Anton? De school aanvaardt geen aansprakelijkheid voor het pestgedrag, op grond van het feit dat de school beschikt over een Protocol pestgedrag. In zijn algemeenheid kan niet gezegd worden dat de school onvoldoende oog had voor een veilig schoolklimaat. De wettelijke vertegenwoordigers zijn en blijven eindverantwoordelijk voor het welzijn van hun kind. De school heeft overigens niet betwist dat Anton op deze wijze is gepest en dat hij schade heeft geleden. Het schoolhoofd is bereid de schade aan de fiets te vergoeden.

De ouders van Anton stellen de ouders van de jongen die de kleding van Anton heeft beschadigd daarvoor aansprakelijk. Op grond van dubbele aansprakelijkheid die van toepassing is voor jongeren tussen de 14 en 16 jaar, zijn zowel in beginsel de ouders van de jongeman als hijzelf aansprakelijk voor door hem aangerichte schade. In dit geval echter heeft hij met opzet gehan-

deld. De aansprakelijkheidsverzekering particulieren (APV) van de ouders van de jongeman weigert op grond van deze omstandigheden betaling. Dat ontheft de ouders overigens niet van hun schadevergoedingsplicht aan Anton en zijn ouders, maar dan zullen zij zelf in de buidel moeten tasten en kunnen ze dus geen aanspraak maken op vergoeding van de schade door hun verzekering. De gebroken arm valt onder de reguliere ziektekostenverzekering en wordt gewoon behandeld.

De KNO-arts bevestigt de diagnose van de huisarts en adviseert het neus-tussenschot operatief recht te zetten. Op grond van de WGBO is hiervoor dubbele toestemming vereist: zowel Antons ouders als hijzelf moeten hiermee instemmen. Tussen de 12 en de 16 jaar moeten zowel de jeugdige als zijn of haar wettelijke vertegenwoordigers instemmen.

Anton wil daarnaast ook een operatie ondergaan voor een maagverkleining. Hij heeft er schoon genoeg van om zo corpulent te zijn en daar steeds mee gepest te worden. Dit is echter een ingrijpende operatie en daartoe kan hij gezien zijn leeftijd niet alleen beslissen. Dit zou anders zijn, wanneer de ingreep noodzakelijk zou zijn om ernstig nadeel te voorkomen voor Anton. Maar in dit geval zal de chirurg een dieet en een sportclub adviseren. De ouders van Anton zouden ook nooit hebben ingestemd met een dergelijke ingreep.

Antons ouders zijn op grond van de Leerplichtwet niet gerechtigd hun zoon thuis te houden. Pesten vormt geen grond voor een verzoek voor (tijdelijke) ontheffing van de leerplicht. Dus Anton moet eraan geloven en zal gewoon weer naar school moeten totdat hij zijn startkwalificatie heeft behaald.

De huisarts heeft naast zijn verwijzing naar de KNO-arts een consult bij BJZ geadviseerd. Het leek hem zinvol dat zowel de ouders als Anton zelf begeleiding zouden krijgen bij de problematiek. De ouders kunnen op vrijwillige basis via BJZ adviezen ontvangen over voeding en weerbaarheid en Anton kan mogelijk groepstherapie krijgen voor kinderen met obesitas. Een kinderbeschermingsmaatregel is uiteraard niet aan de orde.